

ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНИХ САНКЦІЙ НА РОЗВИТОК ІРАНУ

Поліщук Л. С.

к.е.н., доцент кафедри світового господарства
і міжнародних економічних відносин
Інституту міжнародних відносин Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

Економіка Ірану впродовж десятиліть розвивається в умовах санкцій, однак за оцінками МВФ залишається другою країною регіону Близького Сходу, Північної Африки та Центральної Азії після Саудівської Аравії з рівнем ВВП у 2017р. у 439,5 млрд. дол. США. [1]

Вперше США ввели санкції проти Ірану в 1979 році, після інциденту із захопленням американського посольства в Тегерані. Тоді Вашингтон заборонив громадянам і компаніям США працювати в Ірані або створювати спільні підприємства з іранськими компаніями, включаючи нафтогазову галузь. Також були заморожені золоті запаси Ірану в американських банках.

Санкції були посилені через початок у 1980 році Ірано - Іракської війни: Вашингтон заборонив міжнародним фінансовим інститутам видавати Ірану кредити, також відносно Тегерана було введено збройне ембарго.

У 1996 році США за звинуваченням у підтримці тероризму і екстремізму, а також в розробці зброї масового ураження посилили санкції проти Ірану аж до повного ембарго на двосторонню торгівлю - нові обмеження поширилися в тому числі на міжбанківську діяльність, експорт іранського обладнання в США і інвестиції в іранські компанії. Обмеження на роботу з Іраном тоді вперше торкнулися і енергетичних підприємств третіх країн, в першу чергу європейських.

На початку 2000-х років європейці намагалися домовитися з Іраном про обмеження його ядерної програми. У відповідь США і Європа розробили нові санкції проти Ірану в Раді Безпеки ООН - всього з 2006 по 2010 рік були прийняті чотири резолюції. В першу чергу вони стосувалися доступу Ірану до ядерних і ракетних технологій, а також до зброї. Вони також дозволили і навіть заохочували окремі держави накладати свої власні санкції проти Ірану в таких сферах, як енергетика, фінансові послуги і транспорт.

У 2010 році Сполучені Штати посилили тиск на Іран і ввели вторинні санкції, змусивши іноземні компанії і банки піти з Ірану. Іранський

експорт нафти суттєво впав протягом 2013-2015 років через санкції США і Європи, що сильно вдарило по економіці країни і змусило Іран піти на поступки і укласти СВПД.

У 2015 році, коли було підписано Іраном Спільний всеосяжний план дій (СВПД) зі світовою спільнотою (США, Великобританією, Росією, Францією, Китаєм і Німеччиною), ядерну угоду заради зняття санкцій, економіка скоротилася на 1,4%. У 2016 році, коли домовленість запрацювала і більшість обмежень були зняті, ВВП Ірану зріс на 12,3%, в основному за рахунок видобутку і експорту нафти і газу. Пізніше цей ефект перекинувся і на інші галузі, і Міжнародний валютний фонд і спрогнозував іранській економіці зростання на 6,1% у 2017р. [1]

У травні 2018 року президент США Дональд Трамп оголосив про вихід Вашингтона з СВПД. На його думку, Іран не відмовився від планів зі створення ядерної зброї, веде агресивну зовнішню політику і підтримує терористичні рухи. Новий пакет санкцій проти понад 600 іранських компаній і фізичних осіб. Вони спрямовані на банківський сектор, нафтову промисловість і транспортну галузь. Це відрізає Іран від зовнішніх ринків. Разом з попереднім пакетом санкцій, які торкнулися валютний, автомобільний сектори і металургію, ці обмеження можуть стати найжорсткішими в історії.

Перспектива відновлення американських санкцій посилила економічну і фінансову кризу в Ірані. Національна валюта - ріал - з квітня 2018 року знецінилася більш ніж удвічі. Центробанк падіння ріала пояснює «змовою ворогів». Через санкції сповільниться і економічне зростання Ірану, очікує МВФ: знизяться інвестиції, експорт і відтік капіталу.

Санкції позначаться і на темпах зростання економіки Ірану. Вони негативно вплинуть на експорт, знизять прямі іноземні інвестиції і приплив капіталу, а також ізолюють Іран від глобальної фінансової системи, відзначали експерти МВФ. У 2018/19 фінансовому році (21 березня - 20 березня) зростання економіки сповільниться до 4% проти 4,3% в 2017/18 році, очікує МВФ. Що стосується видобутку іранської нафти, то санкції на ній не позначаться, обійти ембарго дозволить наділення приватних компаній правом експорту, вважає іранська влада.

У відповідь Іран загрожує обмежити світову торгівлю вуглеводнями, закрити для проходу кораблів Ормузьку протоку і тим самим заблокувати всі поставки нафти з Перської затоки, якщо США відновлять санкції проти Ірану і обмежать експорт іранської нафти. Зараз Іран дозволяє користуватися своїми територіальними водами на добровільній основі.

Захистити свої компанії від санкцій США має намір Євросоюз. В середині травня Європейська комісія задіяла так звану блокуючу

постанову, що забороняє працюючим з Іраном європейським компаніям дотримуватися санкцій США. Для забезпечення фінансових каналів між Іраном і Європою влади Франції, Великобританії, Німеччини, Австрії та Швеції обговорюють відкриття рахунків Центробанку Ірану в своїх центральних банках. Індія також дала згоду на відкриття в країні відділення іранського банку.

Вашингтон має намір змусити своїх союзників повністю припинити закупівлю нафти з Ірану до початку листопада 2018 року. Більш того, США хочуть змусити відмовитися від іранської нафти також Індію і Китай.

Іран експортує вже досить великі обсяги, які складно буде замінити. У квітні експорт склав 2,62 млн барелів на добу, в травні новий рекорд - 2,7 млн, в червні - 2,61 млн. За даними на червень, в Китай, Індію, Японію і Південну Корею Іран імпортував в цілому 1,8 млн барелів. Тобто на азійські країни доводиться вже майже 70% всього експорту. [2]

Після скасування санкцій Іран почав активно нарощувати видобуток і експорт. Завдяки доходам від нафти економіка стала розквітати. Тільки в першому кварталі нового іранського року (21 березня - 21 травня 2018 року) доходи Ірану зросли майже на 60% в порівнянні з минулим роком. При цьому доходи від нафти в країні виростили на 74%.

Щоб уникнути ще більшого тиску з боку США, Іран повинен погодитися на розробку нової угоди. Воно, за задумом американців, буде охоплювати не тільки ядерну програму Тегерана, але і інші аспекти зовнішньої і внутрішньої політики. Вашингтон наполягає на укладенні нової угоди. Основне завдання нового документу - перекрити Тегерану будь-які можливі шляхи до розробки власної ядерної зброї. У новій угоді Іран повинен взяти на себе зобов'язання виконувати 12 «основних вимог» США. У тому, що стосується ядерної програми, Іран серед іншого повинен «зупинити збагачення» урану і забезпечити «беззастережний доступ» до всіх об'єктів ядерної програми на всій території країни.

Сучасні відносини між США і Іраном - це запрошення до нових перемовин з американської сторони. Санкції є проблемними, адже їх можуть відмовитися виконувати не тільки союзники, а й міжнародні організації та платіжні системи.

Список використаних джерел:

1. Regional Economic Outlook: Middle East and Central Asia November 2018 [Electronic resource]. – Mode of access: [/https://www.imf.org/en/Publications/REO/MECA/Issues/2018/10/02/mreo1018](https://www.imf.org/en/Publications/REO/MECA/Issues/2018/10/02/mreo1018)

2. Oil Market Report: Heeding the warnings.- [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.iea.org/newsroom/news/2018/november/omr-heeding-the-warnings.html>